

Soạn bài: Đối thoại, độc thoại và độc thoại nội tâm trong văn bản tự sự
ĐỐI THOẠI, ĐỘC THOẠI VÀ ĐỘC THOẠI NỘI TÂM
TRONG VĂN BẢN TỰ SỰ

I. KIẾN THỨC CƠ BẢN

1. Đọc đoạn văn sau và trả lời câu hỏi:

Có người hỏi :

- Sao bảo làng chợ Dầu tinh thần lắm cơ mà?...

- Ấy thế mà bây giờ đổ đốn ra thế đấy!

Ông Hai trả tiền nước, đứng dậy, chèm chẹp miệng, cười nhạt một tiếng, vươn vai nói to:

- Hà, nắng gớm, về nào ...

Ông lão vờ vờ đứng lảng ra chỗ khác, rồi đi thẳng. Tiếng cười nói xôn xao của đám người mới tản cư lên ấy vẫn dõi theo. Ông nghe rõ cái giọng chua lanh lảnh của người đàn bà cho con bú:

- Cha tiên sư nhà chúng nó! Đói khổ ăn cắp ăn trộm bắt được người ta còn thương. Cái giống Việt gian bán nước thì cứ cho mỗi đứa một nhát!

Ông Hai cúi gằm mặt xuống mà đi. Ông thoáng nghĩ đến mộ chủ nhà.

Về đến nhà, ông Hai nằm vật ra giường, mấy đứa trẻ thấy bố hôm nay có vẻ khác, len lét đưa nhau ra đầu nhà chơi sậm chơi sụi với nhau.

Nhìn lũ con, tủi thân, nước mắt ông lão cứ trào ra. Chúng nó cũng là trẻ con làng Việt gian đấy ư? Chúng nó cũng bị người ta rẻ rúng hắt hủi đấy ư? Khốn nạn, bằng ấy tuổi đầu... Ông lão nắm tay lại mà rít lên:

- Chúng bay ăn miếng cơm hay miếng gì vào mồm mà đi làm cái giống Việt gian bán nước để nhục nhã thế này !

(Kim Lân, Làng)

Trong ba câu đầu đoạn trích, ai nói với ai? Có mấy người tham gia nói chuyện? Dựa vào đâu để khẳng định đó là cuộc trò chuyện trao đổi qua lại?

Gợi ý: Đối thoại là hình thức đối đáp, trò chuyện giữa hai hoặc nhiều người. Trên văn bản, đối thoại được thể hiện bằng các gạch đầu dòng ở đầu lời trao và đáp (mỗi lượt lời là một lần gạch đầu dòng). Trong ba câu đầu đoạn trích trên, có ít nhất hai người phụ nữ; mỗi lời nói đều hướng tới người đối thoại; mỗi lượt lời được đánh dấu bằng một gạch đầu dòng. Đây là hình thức đối thoại.

2. Câu “Hà, nắng gớm, về nào...” của ông Hai có phải là đối thoại không? Vì sao? Trong đoạn trích còn câu nào tương tự như vậy?

Gợi ý: Đây không phải là đối thoại, vì: chỉ có một lượt lời, không tham gia vào câu chuyện của hai người đàn bà tản cư và cũng không hướng tới người đối thoại nào, không có ai đáp lại lượt lời này. Đây là lời độc thoại. Độc thoại là lời nói của một người nào đó không nhằm vào một ai hoặc nói với chính mình. Trên văn bản, khi lời độc thoại vang lên

thành tiếng thì nó được đánh dấu bằng dấu gạch đầu dòng. Có thể thấy đặc điểm này qua câu độc thoại khác: “- Chúng bay ăn miếng cơm hay miếng gì vào mồm mà đi làm cái giống Việt gian bán nước để nhục nhã thế này!”.

3. Câu “Chúng nó cũng là trẻ con làng Việt gian đấy ư? Chúng nó cũng bị người ta rẻ rúng hắt hủi đấy ư? Khốn nạn, bằng ấy tuổi đầu ...” có gì giống và khác với các câu độc thoại trên?

Gợi ý: Câu này giống với các câu độc thoại trên trừ hai điểm: không vang lên thành tiếng và không được đánh dấu bằng dấu gạch đầu dòng. Đây là lời độc thoại nội tâm.

4. Các hình thức đối thoại, độc thoại, độc thoại nội tâm trong đoạn trích trên có tác dụng như thế nào trong việc tái hiện không khí của câu chuyện và thái độ những người tản cư trong buổi trưa ông Hai gặp họ? Nhà văn đã sử dụng những hình thức diễn đạt này để khắc họa những diễn biến tâm lý của nhân vật ông Hai ra sao?

Gợi ý: Nhà văn đã sử dụng hình thức đối thoại và độc thoại để tái hiện không khí tản cư; làm cho câu chuyện sinh động như nó đang diễn ra thực sự trong thực tế; thể hiện thái độ căm phẫn, khinh bỉ của nhóm người tản cư đối với hành động phản bội của dân chợ Dầu. Đây cũng là tình huống quan trọng để nhân vật bộc lộ những diễn biến tâm lý, trạng thái tình cảm, qua đó tính cách nhân vật ông Hai được khắc họa rõ nét, có chiều sâu. Xét trong toàn bộ câu chuyện của truyện ngắn Làng, tình huống trên là một mốc lớn, cho thấy những biến chuyển trong con người ông Hai, có tác dụng lớn trong việc thể hiện chủ đề tác phẩm.

II. RÈN LUYỆN KĨ NĂNG

1. Phân tích tác dụng của hình thức đối thoại trong đoạn trích dưới đây:

Mãi khuya, bà Hai mới chống gậy đứng dậy. Bà lẳng lặng xuống bếp châm lửa ngồi tính tiền hàng. Vẫn những tiền cua, tiền bún, tiền đỗ, tiền kẹo,... Vẫn cái giọng rì rầm, rì rầm thường ngày.

- Này, thầy nó ạ.

Ông Hai nằm rũ ra ở trên giường không nói gì.

- Thầy nó ngủ rồi à?

- Gì?

Ông lão khẽ nhúc nhích.

- Tôi thấy người ta đồn...

Ông lão gắt lên:

- Biết rồi!

Bà Hai nín bật. Gian nhà lặng đi hiu hắt...

(Kim Lân, Làng)

Gợi ý:

- Đối thoại giữa ai với ai? Trong tình huống nào?

- Về vấn đề gì?

- Thái độ của từng người tham gia đối thoại được bộc lộ ra sao?
 - Hình thức đối thoại trong đoạn trích có gì bất thường?
 - Cuộc đối thoại gợi ra không khí gia đình ông Hai như thế nào khi nghe tin làng mình theo giặc?
 - Chú ý phân tích lượt lời của ông Hai, tác dụng của đối thoại trong việc thể hiện tâm trạng buồn chán, thất vọng, đau khổ của một người quá yêu làng mình.
2. Viết một đoạn văn theo chủ đề tự chọn trong đó có sử dụng cả ba hình thức đối thoại, độc thoại, độc thoại nội tâm.
- Gợi ý: Có thể viết đoạn văn theo chủ đề được gợi ý trong các đề bài ở Bài văn số 3.